

ПІДПРИЄМНИЦТВО, МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ

УДК: 338. 436. 33: 65:012

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ АПК

І.О.СОЛОВЙОВ – к.с.-г.н., доцент, Херсонський ДАУ

Світовий досвід показує, що удосконалення управління в області економічної діяльності йде головним чином у напрямку пристосування до умов зовнішнього та внутрішнього ринків, що значно ускладнилися останнім часом. Кожне підприємство у процесі своєї діяльності в ринкових умовах вимушене приймати рішення, як тактичні так і стратегічного характеру, опираючись на аналіз величезної кількості фактів, формуючих інформаційні потоки.

Діяльність підприємства в умовах ринку завжди пов'язана з ризиком та непевністю, які представляють собою найбільш суттєві риси мінливого ринкового середовища. Підприємства та організації АПК, які сформувалися, в основному, як суб'єкти господарської діяльності за старою адміністративною системою, сьогодні постали перед необхідністю вирішення нових, часто дуже складних проблем. Перебудова виробничих відносин на селі, розвиток різних форм власності, створення кооперативів, фермерських господарств, альтернативних державним структур забезпечення сільськогосподарських процесів, потребують методів управління, адекватних новим умовам.

Регіональні органи управління АПК у теперішній час постали перед необхідністю змін у змісті своїх управлінських функцій – основні акценти переносяться на подання прогностно-консультаційних послуг підприємствам та організаціям агропромислового комплексу. Особлива роль при цьому відводиться вирішенню проблем інформатизації сільського господарства – необхідній умові реалізації аграрної реформи.

Для вирішення цієї проблеми та вирішення низки пов'язаних з нею задач в Україні розроблена концепція функціонування аграрного сектора економіки на базі інтегрованої системи збору, передачі, накопичення та обробки інформації на всіх рівнях господарювання. "Програма інформатизації агропромислового виробництва

на 1996-2000 роки" передбачає розвиток інформаційної системи АПК в декількох пріоритетних напрямках. Серед них:

– створення регіональної системи збору та розповсюдження ринкової сільськогосподарської інформації та організація цінового моніторингу продовольчого ринку;

– удосконалення систем соціально-економічного моніторингу розвитку сільського господарства регіону;

– удосконалення систем розповсюдження науково-технічної інформації та формування служби надання науково-консультаційних послуг;

– створення регіональної комп'ютерної мережі "господарство-район-область" та взаємодія її з галузевою мережею.

За останні декілька років українськими вченими був виконаний великий обсяг робіт з реалізації основних положень "Програми". Вчені інституту аграрної економіки розробили організаційно-технічні основи мережі регіональних консультаційних служб. В інституті кібернетики Національної академії наук та в Національному аграрному університеті проводяться роботи по створенню імітаційних моделей сільськогосподарського виробництва в умовах ринкової економіки. В УВТЦ "Агропромсистема" розроблено комплекс моделей з ефективного розподілення ресурсів на макрорівні та модель оцінки конкурентноздатності сільськогосподарського підприємства. В УкрНДІЗЗ, у лабораторії математичного моделювання розроблено автоматизовану систему вибору технологій "Агротехнолог". В Миколаївській аграрній академії був допрацьований стосовно умов півдня України комплекс "Діалог", розроблений у ГРЦ Мінсільгоспроду Росії, який реалізує діалогове та пакетне введення інформації з цінового моніторингу та кон'юнктурної ринкової інформації.

Усю множину задач, які вирішуються у процесі реалізації "Програми" умовно можна розбити на декілька груп.

1. Відбір, обробка, зберігання та доведення інформації до кінцевих споживачів з метою визначення вірогідних шляхів взаємовигідної торгівлі та зміцнення позицій товаровиробників.

2. Розробка та впровадження інтегрованих систем АРМ спеціалістів на єдиній інформаційній базі.

3. Вирішення технологічних задач на основі оптимізаційних моделей нелінійного програмування.

4. Розробка оптимізаційних моделей планування сільськогосподарського виробництва та координуючих моделей оптимізації спеціалізації виробництва.

5. Розробка імітаційних моделей управління з використанням експертних оцінок та рішень (складання бізнес-планів, річне та календарне планування, вибір технологій, урахування принципів та законів маркетингу при прийнятті управлінських рішень та т.ін.).

6. Створення регіональних баз даних, баз знань, автоматизованих систем та інформаційно-консультаційних пунктів.

Незважаючи на певні успіхи у розробці нових інформаційних технологій, цю роботу не можна вважати близькою до закінчення. В першу чергу, на заводі стає брак коштів, відсутність спеціальної підготовки у спеціалістів АПК та слабка технічна база. Заважає повномасштабному впровадженню результатів дослідження відсутність механізму систематичного збору, обробки, зберігання та розповсюдження інформації про параметри та кон'юнктуру внутрішнього та міжнародного ринків. Існуючі механізми мають специфічний характер та не розраховані на ринкову економіку. Ця обставина обумовлює значну міру невизначеності ринкової інформації.

Є ще одна сукупність чинників, що перешкоджають створенню ефективної інформаційної системи. В процесі переходу на ринкові відносини регіональний агропромисловий комплекс характеризується множиною соціально-економічних елементів, що раніш не мали місце не тільки у практиці, але й у теорії планування та управління АПК. До них відносяться на макрорівні такі чинники:

- необхідність оцінки стану регіональної економіки за допомогою синтетичних універсальних індикаторів ;
- необхідність комплексної оцінки рівня та якості життя населення регіону;
- структура власності, що постійно змінюється;
- нове економічне середовище, що характеризується такими категоріями як "підприємництво", "конкуренція", "інвестиційний клімат" та ін.;
- політична ситуація в регіоні;
- демографічна та структурна оцінка населення, рівня безробіття, структури робочих місць, зайнятості;
- характеристики стану ринкової інфраструктури;
- "тіньовизація" економіки, приховування та викривлення інформації.

На мікрорівні (суб'єкти господарської діяльності):

- зміна власників сільськогосподарських активів;
- зміна критеріїв прийняття управлінських рішень;
- зміни у структурі підрозділів підприємств;
- збитковість основних видів господарської діяльності;

– соціально-економічні та психологічні деформації традиційного середовища мешкання сільського населення.

Ігнорування цих чинників, заперечення або применшення їх значення спричинить серйозні помилки в прогнозуванні та плануванні АПК, зменшить обґрунтованість управлінських рішень на всіх рівнях.

Основні складнощі, які очікують дослідників та розробників систем автоматизованого управління в системі АПК обумовлені тим, що більшість чинників про які йде мова відносяться до неекономічних, мають політичний, суспільний та гуманітарний характер, їх виявлення та аналіз ускладнені, інтерпретувати їх об'єктивно досить важко.

Слабка структуризованість задач, нелінійність, невиразність рішень, яким віддається перевага, спричинюють великі труднощі при створенні адекватних моделей сільськогосподарського виробництва при використанні традиційних методів. "Ключом" до створення нових систем управління повинні стати інформаційно-управлінські технології (ІУТ), які представляють собою комплекс наукових та інженерних знань, реалізованих у прийомах праці, наборах матеріальних, технічних, енергетичних та трудових факторів виробництва, способах їх з'єднання з метою створення продукту або послуги, відповідаючих певним стандартам.

Інформаційні технології потребують складної підготовки, великих витрат та наукоємкої техніки, їх застосування починається з математичного забезпечення та формування інформаційних потоків. При цьому на перше місце виступають питання удосконалення інформаційної системи управління. Інакше кажучи, вирішується проблема відносно того які дані потрібно переробляти на ЕОМ, як потрібно реалізувати структуризацію інформаційних масивів в розрахунку на найбільш повне виявлення властивостей та цілей розвитку об'єктів, яким вимогам повинна відповідати організація автоматизованих систем передавання даних з точки зору необхідних контурів управління та ін.

Ці технології також називають "творчими", оскільки головною рисою цих систем є органічне включення людини з його творчими можливостями в їх структуру, ІУТ охоплюють повний інформаційний цикл – розробку інформації, її переробку, використання для перетворювання об'єкта, та досягнення нових цілей. Ще одна особливість ІУТ – використання семантичної (змістовної) інформації, що підкреслює творчий характер сучасного управління. Зменшення значення творчого елементу (досвіду, інтуїції) або збільшення можливостей формалізації деяких управлінських задач неминуче при-

зводять до того, що результати не виправдовують очікувань, зв'язаних з комп'ютеризацією. Ось чому основною формою експлуатації обчислювальної техніки в управлінні виробництвом є діалог. Саме взаємодія кінцевого користувача з оптимізаційними моделями у процесі прийняття управлінських рішень являє собою найбільший інтерес та значні труднощі. Наявність особи, що приймає рішення (ОПР) спричинює суттєвий вплив на функціонування системи управління, починаючи від корекції окремих дій до повної заміни системи. ОПР, володіючи власною системою переваг повністю або частково не згоджується з пропозицією ЕОМ. Труднощі непереможні для "ЕОМ-управлінця" досить впевнено вирішуються людиною. Кваліфікований експерт вирішує проблеми як неповного опису так і нечіткої вихідної інформації.

Розробка та впровадження людино-машинного діалогу дозволить вирішувати багато проблем такої складної системи як АПК. Автоматизація окремих кроків в управлінні є лише початок процесу створення та впровадження в практику тут – головного напрямку розвитку управлінської думки ХХІ століття. Ця робота являє собою багаторічну, постійну форму діяльності, яка базується на концепції перетворення знань та інформації в продуктивну силу.